

şah'ı velayet, Emir Ayaz'ı da ona atabeg tayin etti. Oğlunu emirlerin himayesinde Bağdat'a gönderirken kendisi de İsfahan'a dönmek üzere yola çıktı ve Burucird yakınlarında öldü (2 Rebülâhîr 498/22 Aralık 1104). Cenazesi İsfahan'a götürülerek atalarının gömülü olduğu türbe de defnedildi, yerine oğlu Melikşah geçti.

Bazı tarihçiler ondan adaletli, faziletli, sabırlı ve yumuşak huylu bir hükümdar olarak bahsederlerken bazıları da içki ve eğlence düşkünü olduğunu kaydediler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Zekkâr), s. 200, 203-207, 209, 212, 223, 225, 238; *Azîmî Tarihî* (Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler h. 430-538) (haz. Ali Sevim), Ankara 1988, s. 22, 23, 26-28, 60; İbnü'l-Ezrak el-Fârîkî, *Târîhu Meyyâfârîkîn*, s. 229-231, 237, 243, 244, 264; *Ahbârü'd-devleti's-Selçukîyye* (Lugal), s. 52-63, 74, 137; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, IX, 63, 77, 80, 84-85, 109-110, 113, 121, 124, 134, 138; Râvendî, *Râhatü's-şudûr* (Ateş), I, 37, 67, 77, 83, 111, 131, 135-145, 151, 164-165; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, bk. İndeks; Bündârî, *Zübdetü'n-Nusra* (Burslan), s. 83-91, 95, 233-237, 240; İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-haleb*, II, 65, 107-113, 117-118, 131-135, 142, 147-148; *Urfaî Ma-teos Vekayi - Nâmesi (952-1136) ve Papaz Gri-gor'un Zeyli (1136-1162)* (nşr. ve trc. H. D. Andreasyan), Ankara 1987, s. 179, 181-184; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 268-269; Ebû'l-Ferec, *Târîh*, I, 324, 332; Reşîdüddin, *Câmî'u't-tevârîh* (nşr. Ahmed Ateş), Ankara 1960, I, 49-50, 53, 55-67, 69, 78-80; Müstevfî, *Târîh-i Güzî-de* (Nevâî), s. 440-441; Ahmed Tevhid, *Meskû-kât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, İstanbul 1321, IV, 250; Mavlavi Fadil Sanaullah, *The Decline of the Seldjuqid Empire*, Calcutta 1938, s. 101, 103; Browne, *LHP*, II, 185, 297-302, 311-312; Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1973, s. 44, 85-87, 121, 139; C. L. Klausner, *The Seljuk Vezirate A Study of Civil Administration 1055-1194*, Massachusetts 1973, s. 23, 25, 39, 42, 47, 48, 50, 53, 76, 80, 87, 103, 106, 107, 113, 126, 133; İsin Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi: 1098'den 1118'e Kadar*, İstanbul 1974, s. 39, 101, 121; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçuklular Tarihi*, Ankara 1983, s. 142-158, 200-201, 211, 244, 247, 249; Coşkun Alptekin, *Di-maşk Atabegliği*, İstanbul 1985, s. 6-7, 13, 82, 84; a.mlf., "Selçuklu Paraları", *Selçuklu Araş-tırmaları Dergisi*, III, Ankara 1971, s. 510-516; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, 33, 90, 107; Abdülkerim Özyayın, *Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. 8, 42, 45-46, 74, 78-79, 90, 139-140, 146-147; Defrémery, *Recherches sur le règne du sultan seldjoukide Barkıçroq (485-498 de l'hégire = 1092-1104 de l'ère chrétienne)*, JA, V. seri, I (1853), s. 425-458; II (1853), s. 217-232; K. V. Zetterstéén, "Berkya-ruk", *IA*, II, 556-558; Cl. Cahen, "Barkıçroq", *EI*² (İng.), I, 1051-1053; C. E. Bosworth, "Barkıçroq", *Elr.*, III, 800-801.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BERLİN ANTLAŞMASI

Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya devletleri arasında 13 Temmuz 1878'de imzalanan antlaşma.

Rusya Ayastefanos Antlaşması ile (3 Mart 1878), Avrupa devletleri arasındaki dengeyi dikkate almadan Şark meselesini sadece kendi menfaatleri açısından halletmek isteyince, bu durum başta İngiltere ve Avusturya olmak üzere diğer Avrupa devletleriyle birlikte Balkanlar'da yeni kurulan devletlerin de muhalefetiyle karşılaşmıştı. Çünkü Ayastefanos Antlaşması ile Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerinde aşırı derecede nüfuz sahibi olması İngiltere'nin menfaatlerine ters düşüyordu. Avusturya ise kendisi için hayati önem taşıyan Balkan toprakları üzerinde büyük bir Bulgaristan'ın kurulmasından son derece rahatsız olmuştu. Balkanlar'da kurulan devletlerin memnuniyetsizliği de kendilerine ümit ettikleri kadar toprak verilmemesinden kaynaklanıyordu. Halbuki Sırbistan, Bosna ve Hersek ile Makedonya'nın bir kısmına sahip olmayı arzu ediyor, Roman-ya ise Dobruca'yı almakla beraber Roman-ya'yı meskün bulunduğu Besarabya'yı Rusya'ya vermek istemiyordu. Ayrıca büyük bir Bulgaristan'ın mevcud-

yeti diğer Balkan devletlerini de tedirgin ediyordu. Bütün bu sebepler yüzünden Ayastefanos Antlaşması'nı yeniden gözden geçirmek ve bazı değişiklikler yapmak amacıyla Berlin'de bir kongrenin toplanması kararlaştırıldı. Rusya önceleri böyle bir kongrenin toplanmasına taraftar görünmediyse de hiçbir Avrupa devleti Rusya'nın Ege ve Adriyatik denizlerine kadar inmesini istemediğinden daha sonra bunu kabul etmek zorunda kaldı.

Öte yandan bir Rus tehlikesine karşı Doğu Akdeniz'deki durumunu kuvvetlendirmek düşüncesinde olan İngiltere Kıbrıs'ı bir üs olarak kullanmak istedi. Bu hususta kararlı olduğunu, Osmanlı Devleti adayı vermediği takdirde zorla alacağını bildirdi. Berlin Kongresi'nde İngiltere'den yardım göreceğini uman Bâbiâli, 4 Haziran 1878 tarihli bir antlaşma ile Kıbrıs'ı İngilizler'e devretti. Fakat 1 Temmuz 1878 tarihli bir ek antlaşma ile, Rusya'nın Doğu Anadolu'da işgal ettiği yerleri iade etmesi halinde İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekileceği şeklinde bir madde eklenerek adanın toprak mülkiyetinin Osmanlı Devleti'ne ait olduğu tesbit edildi.

Berlin Kongresi 13 Haziran 1878'de Almanya Başvekili Bismarck'ın başkanlığında başladı. Bu kongrede Osmanlı Dev-

Berlin Antlaşması ve buna bağlı antlaşmalara göre Osmanlı Avrupası

leti'ni Müşir Mehmed Ali Paşa, Berlin sefiri Sâdullah Bey ve Nâfia Nâzırı Kara Todorî Paşa temsil ediyordu. Diğer devletler ise başvekilleri veya hariciye nâzırlarının başkanlığındaki heyetler tarafından temsil edilmekteydi. Osmanlı Devleti Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Antlaşması'nın şartlarının hafifletileceğini ve bu hususta önemli değişiklikler yapılacağını umuyordu. Halbuki müzakereler başlayınca kongreye katılan devletlerin Osmanlı toprakları üzerindeki menfaatlerini korumaya çalıştıkları görüldü. Hatta kendilerinden yardım beklenen İngiliz temsilcileri bile Osmanlı Devleti'nin aleyhinde fikirler ileri sürmekten çekinmediler.

Bir ay devam eden kongre sonunda imzalanan Berlin Antlaşması altmış dört maddeden oluşmakta idi. Buna göre Ayastefanos Antlaşması ile sınırları çizilen Bulgaristan toprakları üç bölgeye ayrılacaktı. Birinci bölge Osmanlı Devleti'ne tâbi, iç işlerinde serbest, prensi halk tarafından seçilen, Bâbiâli tarafından tasdik ve büyük devletlerin muvafakatı ile tayin edilen, Osmanlı askerinin bulunmadığı, sınırları daraltılmış bir Bulgaristan prensliği idi. İkinci bölge idarî yönden bağımsız olmakla beraber siyasi ve askerî yönden Osmanlı Devleti'ne tâbi, Avrupa devletlerinin tasvipleriyle Bâbiâli'nin beş yıl süre ile tayin edeceği bir hıristiyan vali tarafından idare edilecek olan Şarkî Rumeli eyaleti, üçüncü bölge ise islahat yapılmak şartıyla Osmanlı Devleti'ne bırakılan Makedonya idi. Diğer maddelere gelince, Osmanlı Devleti 1868 nizamnâmesini Girit'te uygulayacak ve bu hususta Avrupa devletlerine bilgi verecekti. Yunanistan'a bir miktar toprak verilecek, Bosna ve Hersek Avusturya tarafından işgal edilecekti. Karadağ'ın bağımsızlığı kabul edilecek, fakat sınırlarında bazı düzenlemeler yapılacaktı. Sırbistan'ın bağımsızlığı tanınacak, kendisine Niş ve Piroto verilecekti. Romanya'nın bağımsızlığı kabul edilecek, Besarabya'yı Rusya'ya vermesine karşılık Tulcı ve Dobruca'yı alacaktı. Tuna nehri savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacaktı. Osmanlı Devleti Kars, Ardahan ve Batum'u harp tazminatının bir kısmına karşılık olmak üzere Rusya'ya bırakacak, Doğubayazıt ve Eleşkirt vadisi kendisinde kalacaktı. Kotur ise İran'a verilecekti. Bâbiâli Ermeniler'in bulunduğu yerlerde islahat yapacak, Boğazlar 1841 Londra ve 1856 Paris antlaşmalarında belirtilen statüye

tâbi olacaktı. Harp tazminatı için Osmanlı Devleti ile Rusya kendi aralarında bir anlaşmaya varacaklardı. 8 Şubat 1879'da yapılan İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya bırakılan yerlerin bedeli düşüldükten sonra bu tazminat 802.500.000 frank olarak tesbit edilmiş ve yedi yıl zarfında eşit yirmi bir taksitte ödenmesi kararlaştırılmıştır. 14 Mayıs 1882'de yapılan antlaşma ile de tazminatın yıllık 350.000 liralık taksitlerle Osmanlı lirası olarak ödenmesi ve âşâr vergisinin tazminat olarak gösterilmesi kararlaştırılmıştır.

Ayastefanos Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında meydana gelen bir savaşın sonucunda sadece iki devleti ilgilendirirken Berlin Kongresi ile bu ilgi Avrupa'nın büyük devletlerine de teşmil edilmiştir. 1856 Paris Antlaşması'nda yer alan Osmanlı topraklarının бүтүнлүгү prensibi ihlâl edilmiş, konu ile alakaları olmamasına rağmen İran ve Yunanistan'a bile toprak verilmiştir. Berlin Kongresi devletler arasında genel barışı sağlayacağı yerde, istenilen sonuçları vermediği için, daha sonra meydana gelecek olan yeni ihtilâfların kaynağı olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Muâhedât Mecmuası, İstanbul 1298, V, 110-141; *Berlin Kongresi Protokolleri ile Kıbrıs Ceziresine ve Yunân Meselesine Dâir Mukavele-nâmeler*, İstanbul 1298, s. 256-260; *Mir'ât-ı Hakikat* (Miroğlu), III, 632-698; Osman Nuri, *Abdülhamîd-i Sâni ve Devr-i Saltanatı*, İstanbul 1327, I, 358-386; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasî Tarih Metinleri*, Ankara 1953, s. 403-424; Rifat Uçarol, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Antlaşması*, İstanbul 1978, s. 42-46.

ALİ İHSAN GENCER

BERMEKİLER

(آل برمك)

Abbâsiler devrinde
başta vezirlik olmak üzere
çeşitli makamlarda bulunan bir aile.

Bermekî ailesinin menşei hakkında kaynaklarda verilen bilgiler birbirinden farklıdır. Arap tarihçileri ailenin atası olan Bermek'in Belh civarında Nevbahar (Nâva Vihara) Budist Tapınağı'nın rahibi olduğunu, buna karşılık İranlı tarihçiler ile bazı Arap tarihçileri ise bir Zerdüşti tapınağına mensup bulunduğunu ifade ederler. Ancak kaynakların verdiği bu bilgileri diğer kaynak malzemesiyle karşılaştırınca Bermek'in Budist olduğu gerçeği ortaya çıkar. Öte yandan 629-645

yılları arasında Orta Asya'yı dolaşan ve bu arada Belh'e de uğrayan Çinli seyyah Hiuan Ç'ang, Belh hakkında bilgi verirken bu şehirde yüz kadar Budist tapınağının olduğunu belirtir. Bunlardan şehrin güneyinde bulunan iki büyük tapıntan birisi muhtemelen Bermekîler'in mensup olduğu Nevbahar'dır.

Bermekî ailesinin daha sonraki yıllarda kazanmış olduğu şöhret ve itibar, onlar hakkında gerçekle ilgisi olmayan çok çeşitli rivayetlerin kaynaklarda yer almasına sebep olmuştur.

Bermekî ailesinin ataları hakkındaki bilgiler çok az ve ekseriya efsanevî rivayetlerden ibarettir. Daha çok İranlı tarihçilerin kaydettikleri rivayetler, Bermekîler'in atalarının Sâsânî Devleti'nin ilk zamanlarından itibaren vezirleri olduklarını ve bu görevin babadan oğula geçerek asırlarca devam ettiğini ileri sürerler. Bermekîler'in İslâm devletiyle temasları hakkındaki bilgiler de aynı şekilde yetersiz ve gerçekleri aksettirmekten uzaktır. Bazı kaynaklar Bermek'in Hz. Osman devrinde Müslümanlığı kabul ettiğini, diğer bazı kaynaklar ise aileden ilk defa Hâlid b. Bermek'in müslüman olduğunu ve onu kardeşleri Hasan ile Süleyman'ın takip ettiğini belirtir. Bir üçüncü rivayette ise Bermek'in Halife Abdülmelik b. Mervân ve Hişâm ile iyi münasebetler kurduğu ileri sürülmektedir.

Bermekîler'den ilk müslüman olanın Hâlid b. Bermek olduğu muhakkaktır. Ancak ailenin müslümanlarla münasebetleri daha önce başlamıştır. Hz. Osman zamanında Belh'e karşı 32'de (653) bir akın yapıldığı bilinmekle beraber Bermek ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. 42 (662-63) yılında Belh fethedilerek Nevbahar Mâbedi tahrip edildi. Bununla beraber mâbedin tamamen ortadan kaldırılmadığı, Mâverâünnehir'in fetih sırasında Toharistan hâkimi Nizek Tarhan'ın burada ibadet ettiğine dair verilen bilgilerden anlaşılmaktadır. Horasan Valisi Esed b. Abdullah el-Kasrî, 726'da Belh ve bu arada Nevbahar Mâbedi'nin tamir edilmesi görevini Bermek'e vermiştir. Görüldüğü gibi Bermek Emevî idaresiyle iyi geçinmiş ve Belh'te dinî itibarı yanında siyasi itibarını da devam ettirmiştir.

Bermekî ailesinden Hâlid'in 92'de (710-11) dünyaya geldiği rivayet edilir. Onun tahsili ve gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Abbâsî ailesinden İmam Muhammed ve İbrâhim ile bir münasebeti ol-